

Recensioner

Göransson—Stenberg: Psalm och koral i högmässan. Psalmvalslista, Diakonistyrelsens bokförlag. 6 kr.

För den som varje vecka vändas över problemet med psalmvalet till söndagens högmässa är ett nytt psalmvalsförslag alltid välkommet. Man frågar sig om man här kan få nya friska impulser för psalmsångens förnyelse. Ett grundligt omdöme kan naturligtvis aldrig fällas om ett nytt psalmvalsförslag innan det har prövats under något år.

Det som allra först intresserar är självfallet de föreslagna serierna för introitus och gradual. De övriga psalmerna lär aldrig kunna få samma objektiva karaktär som dessa två. Prästen måste kunna få anpassa psalmen efter predikan till dess tema och den som gjort sig möda med att studera några olika predikares grepp på texten förstår snart att anvisningar på denna punkt bli i bästa fall antydningar.

Men givetvis äro introitus och gradual av största betydelse för själva utformningen av gudstjänsten. Introitus ger dagens anslag, gradualen i bästa fall sammanfattningen av dess tema.

Nu är först att konstatera att i det stora hela har man numera tydligen kommit fram till en rätt omfattande konsensus i fråga om dessa båda första psalmer i högmässan. Evangeliebokens förslag, som i hög grad bygger på Lundblad—Peters' arbeten, framför allt den senares av år 1938, har sedan accepterats av Montan Ström i deras "Högmässans psalmer" 1942 och har upptagits av Göransson—Stenberg. I regel är uppfattningen överensstämmande inte bara för högtidsdagarna utan ofta eljest. Undantag ges. Dit hör, märkeligt nog, långfredagen. Evangelieboken upptar som introitus ps. 98: 1, 2, liksom Peters; Montan—Ström har alternativt 75: 3, 4 eller 86: 1 eftersom 98 är alltför okänd. Göransson—Stenberg underkänner 98 såsom närmast omöjlig i denna funktion och föreslår i stället 95: 1. Det senare förslaget har otvivel-

aktigt sina fördelar i synnerhet som G—S. eljest icke brukar melodien till 95 som introitus anorstädes och därmed får långfredagen sin egen ingångsmelodi, vilket är eftersträfvansvärt.

Som gradual föreslås genomgående ps. 92. På denna punkt må det vara tillåtet att sätta ett frågetecken på grund av psalmens bombastiska språk (läs v. 5). Men melodien bör bevaras, eftersom den är unik i psalmboken. Jag tillåter mig därför att placera 92: 1 som introitus och får därmed en karaktäristisk melodi till ingång. Som gradual placeras 89.

På pingstdagen ha de flesta liksom evangelieboken ps. 129: 1, utom Peters som föreslår 164: 1. Den senare framhäver pingsten såsom kyrkans grundläggningsdag i alltför hög grad, med undanskjutande av andens utgjutande. Där emot ter sig melodien till 129 alltför svag för den tredje av våra stora högtider. Mitt eget motförslag är 134: 1, men den bör sjungas friskt och med en ljus ledsagning. Tyvärr försvinner de stora pingstpsalmerna alltmera.

Det är nu här inte möjligt att göra en fullständig genomgång av kyrkoårets olika söndagar och helgdagar. Jag hoppas att det skall bli mig möjligt att fullfölja en sådan granskning bl. a. också ur synpunkten att var sön- och helgdag till introitus bör äga sin egen karaktäriserande melodi, så långt detta är möjligt.

På en punkt vill jag ytterligare framställa ett önskemål, som under de senare åren alltmera kommit att stå i förgrunden för mig. Det gäller slutpsalmen. Det har ofta och med rätta klagats över att det är så litet lovsånger i mässan. Detta är orimligt och även om lovsångerna i psalmboken icke intar en framträdande plats och framför allt äro för få, finnas de där dock ofta med festliga melodier. Den nu framlagda psalmvalslistan lider, liksom sina föregångare av felet att ha givit alltför litet rum åt lovsången. Ingen högmässa borde dock få firas utan att någon av psalmerna ger uttryck för församlingens tacksamhet. Och den mest tjänliga platsen är slutpsalmen. En lista av lov-

sånger för kyrkoårets mässor vore värdefull.

Detta omnämmande är icke en fullständig värdering av denna psalmvalslista. Mycket vore att säga, icke minst om dess förord. Endast ett citat må anföras, under mycket livligt instämmande. Där läses: "En spänd och överstark sång medför med nödvändighet ett långsamt tempo. Det är intet eftersträvansvärt ideal, att psalmsången skall vara överljudd och pressad." Denna riktlinje för psalmsången önskas framgång.

Till sist måste dock läggas en principiell fråga, som är av betydelse. Det synes av i samband med prästmöten begärda uppgifter framgå, som om det antal psalmer, som brukas i gudstjänsten avsevärt minskas. Nu kan den frågan göras: Kan detta sättas i samband med ett ymnigt och okritiskt bruk av psalmvalslistor? Håller dessa lofvärda företag på att reducera de levande psalmerna? En undersökning kan förvisso fastställa detta. I så fall måste man förse psalmvalslistorna överhuvudtaget med en varning för att låta dem bli ett hyende under lättjans last.

A. Adell

Helge Fæhn: Ritualspørsmålet i Norge 1785—1813. En liturgisk og kirkehistorisk undersøkelse med særlig henblikk på geistlighetens stilling til tidens reformplaner. Oslo 1956. Forlaget Land og Kirke. 311 s.

Doktor Helge Fæhn har vid Oslo universitet ventilerat en omfattande undersökning av den liturgiska diskussion, som uppstod i Norge vid slutet av 1700- och början av 1800-talet. Undersökningen är utomordentligt grundlig, med massor av nytt arkivmaterial, som framdragits från arkiv i Norge och Danmark. Den är förebildligt klart skriven och översiktlig och läsbar trots det väldiga material, som sammanbragts.

Det är av stort intresse att ta del av den diskussion som fördes i Norge och vars utgångspunkt utgjordes av Bastholms Försök till förbättrad plan i den utvärtes gudstjänsten av år 1785. Saken är av intresse på vår sida av Kölen eftersom vi vid samma tid hade en liknande diskussion på gång, också den i hög grad beroende av Bastholm, såsom Dick Helander påvisat i sin digra avhandling om Den liturgiska utvecklingen i Sverige under 1800-talet (1934). Men medan diskussionerna här ledde till resultat genom tillkomsten av 1811 års kyrkohand-

bok, så rann den norska diskussionen ut i sanden, utan att avsätta egentliga resultat. Det gör visserligen Fæhns avhandling inte mindre intressant. Den ger framför allt mycket ingående besked om olika strömningar och riktningar i den norska kyrkan och inte minst värdefulla är de tidstypiska förslag, som framkommo men inte blevo realiserade, t. ex. biskop Johan Nordal Bruns förslag att avskaffa biskopsordinationen, eller tanken att textvalet skulle överlåtas åt den enskilde prästen. Det senare förslaget realiserades i viss utsträckning i det att dispens gavs åt vissa präster härtill.

Dessa brytningar på det liturgiska området vid denna tid har författaren satt in i deras kyrkohistoriska sammanhang.

A. Adell

Willi Apel: Gregorian chant. Indiana University Press 1958. 529 s. 15 \$.

Dr Apel, tysk till börden, tidigare knuten till Harvard numera till Indiana universitet, är författare till en mycket omfattande och mycket stimulerande översiktsframställning av den gregorianska sången. Med stöd av de senaste forskningarna och egna undersökningar ger han en bild av hela den långa historien om denna kyrkans speciella sång. Denna bild bindes samman med skildringar av liturgiens struktur, texterna, notationen, rytm, tonalitet. Stilistiska analyser göras såväl av de liturgiska recitativen och av de fria formerna. Illustrationer och notexempel belysa texten.

Ett par värdefulla studier om den ambrosianska och den gamla romanska sången avsluta framställningen.

A. A.

Fritiof Dahlby: Helgondagar. 224 s. 16: —. Diakonistyrelsens bokförlag, 1958.

Den svenska kyrkan har alltsedan medeltiden en ganska rik skatt av bilder och målningar i kyrkorna, som talade om heliga män och kvinnor. Bibeln och den kristna kyrkans historia fick liv i altarskåp och bildsviter på väggar och i valv. Vår tid har på nytt fått upp ögonen för dessa konstskatters värde, närmast ur konsthistorisk synpunkt. Frithiof Dahlby har givit ut en bok om helgonen och placerat dem efter

deras plats i den kristna kalendern. Han kan och vill hos läsaren öppna ögonen för det religiösa värdet i dessa kyrkornas bilder. Ur de gamla legenderna återger han vad som fordom berättades om helgonen, om deras liv och om deras död.

Det är en god bok att föra med sig när man kommer till kyrkan och vill lära känna något om dessa fromma män och kvinnor som avbildas. För att underlätta identifieringen har förf. angivit det attribut, som i regel bäres av helgonet.

En vacker serie av bilder från svenska kyrkor pryder boken och ett register över helgonens namn avslutar den. Ett önskemål kunde man framföra till nästa upplaga, nämligen ett register på de olika attributen.

A. A.

Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, herausgegeben von Friedrich Blume. Bärenreiter-Verlag, Kassel-Basel-London-New York 1958. Band 7 JENSEN-KYRIE.

Ett uppslagsverk är inte något man sätter sig att läsa rätt igenom. Det skall erbjuda hjälp när man behöver den. Detta hindrar emellertid inte, att åtskilliga av 7:de bandets artiklar väcker nyfikenhet. Här möter man t. ex. det första försöket att ge en sammanfattande framställning av jesuiternas musikliv. Av det tämligen stora antalet omfattande och viktiga artiklar kan bland de mest lockande nämnas Kammermusik, Kanon, Kantate, Klassik (Blume), Klaviermusik, Komposition m. fl. Stäbleins utförliga artikel om Kyrie meddelar forskningens senaste resultat på detta område.

Efter drygt sju års bruk av MGG har annälaren funnit, att verket redan i sitt nuvarande ännu ofullbordade skick blivit en alltmer värdefull följeslagare, både i det praktiskt-kyrkomusikaliska arbetet och i det egna studiearbetet. MGG är faktiskt något av ett "universitet i huset".

GZ